

Hyvinvointialueiden strategioista nousevat suuntaviivat yhteisölliseen palvelutoimintaan ja perhehoitoon

Maaseudun palvelut murroksessa -webinaari 8.5.2026

Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Niina Rantamäki, Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

MaaseutuPaVe (8/2024 – 5/2026)

- **Palveluverkkomuutokset ja yhteisötalouden rooli maaseudulla (MaaseutuPaVe)** –tutkimuksessa tarkastelun kohteena on, kuinka julkisessa palveluverkossa tapahtuneet ja näköpiirissä olevat muutokset sekä yhteisötalouden nykytila ja kehityssuunnat vaikuttavat palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen maaseutualueilla.
  - **Millainen on julkisen palveluverkon nykytila ja tulevaisuuden näkymät maaseutualueilla?**
  - **Millainen on yhteisöllisen palvelutuotannon rooli ja toimintaedellytykset osana maaseudun palveluverkon kokonaisuutta?**
  - **Kuinka hyvinvointialueiden ja kuntien palveluverkkorakenteen muutokset ja näkyvissä olevat muutossuunnat vaikuttavan ihmisten arjen hyvinvointiin maaseutualueilla?**
  - **Millaisia politiikkatarpeita julkisen palvelulupauksen ja yhteisötalouden kehittämiseen kytkeytyy?**
- Toteuttajat: Itä-Suomen yliopiston Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Suomen Kylät ry
- Rahoitus: MMM Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä, Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista

MaaseutuPave- hankkeessa analysoitu erityisesti

1. Hyvinvointialueiden strategiat ja toimintaa ohjaavat periaatteet
2. Maaseudun paikallistoimijoiden näkemyksiä yhteisöllisen palvelutoiminnan nykytilasta ja tulevaisuudesta

HVA strategioista nousevat
suuntaviivat
& maaseutunäkökulma

Strateginen reunaehto: Kustannustehokkuus

HVA palveluverkkojen kehittäminen perustuu taloudellisiin ja toiminnallisiin reunaehtoihin.

Tavoitteena kevyempi palveluverkko ja kustannustehokas palvelurakenne: ”*Harkittu ja välttämätön keskittäminen. Palveluja sijoitetaan sinne, missä palvelutarve on suurin.*”

Kustannustehokkuutta vahvistetaan:

- **Tehostamalla tilojen käyttöä** ja luopumalla tarpeettomista tiloista. Resursseja pyritään siirtämään tilakustannuksista palvelutuotantoon.
- **Kehittämällä digitaalisia palveluja** tehokkuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi
- **Parantamalla asiakasohjausta, selkiyttämällä palveluprosesseja ja vähentämällä päällekkäisyyksiä** sujuvien asiakaspolkujen varmistamiseksi.
- **Palvelut järjestetään käytettävissä olevien henkilöstöressurssien mukaisesti**, jolloin myös henkilöstön saatavuus ohjaa palvelurakenteen suunnittelua.
- ✓ Utilitarismin ideologia: Resursseja optimoidaan sinne missä on suurin väestöpohja, mikä tekee vähäväkisistä maaseutualueista lähtökohtaisesti altavastaajia
- ✓ Millä aikavälillä digitaalisten palvelujen kehittämiseen investoidut kustannukset maksavat itsensä takaisin? Digin kustannustehokkuudesta ei vielä tutkimustietoa?
- ✓ Vapautuvat tilat voivat synnyttää uudenlaista yhteisöllistä palvelutoimintaa

Tällaista ei ole aiemmin Suomessa nähty: pikkukylän asukasyhdistys ja yrittäjälääkäri avasivat oman terveysaseman

Karjalohjalla Länsi-Uudellamaalla on auennut hyvinvointialueen kertaalleen lakkauttama terveysasema uudestaan. Sen toimintamalli on ainoa laatuaan Suomessa.

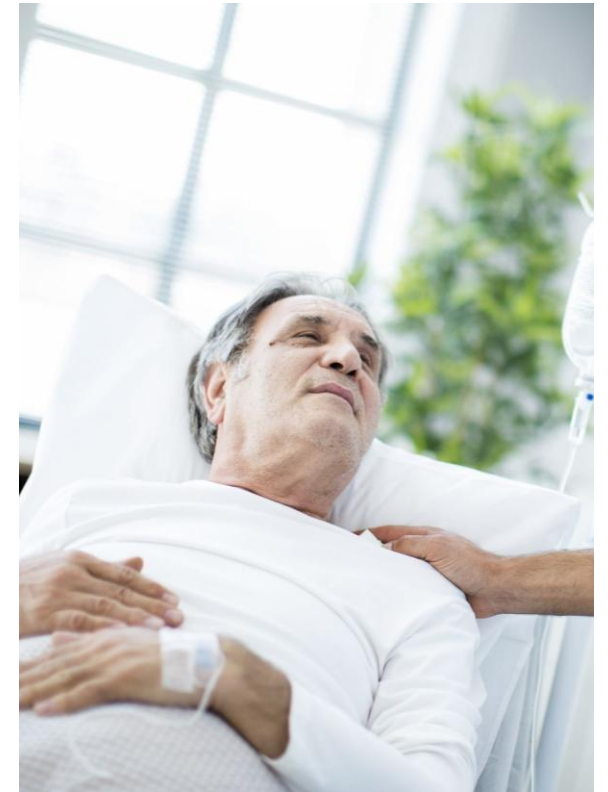
[Etusivulle](#)

Mamurkhon Akrami ryhtyi ammatinharjoittajalääkäriksi turvatakseen lähialueen perusterveydenhuoltopalvelut. Video: Paula Tiainen / Yle.

Toimintaa ohjaavat periaatteet: Asiakaslähtöisyys ja paikallisten olosuhteiden huomioiminen

- **Asiakaslähtöisyys** sanoitetaan keskeiseksi toimintaa ohjaavaksi periaatteeksi, jolloin päätöksenteon ja palvelujen lähtökohtana ovat asiakkaiden tarpeet, tavoitteet ja kokemukset – ei organisaation sisäinen rakenne tai logiikka.
- Tavoitteena palvelurakenne, joka vastaa asukkaiden tarpeisiin ja **huomioi alueelliset erityispiirteet**, kuten maantieteellisen hajautuneisuuden sekä eri toimijoiden roolit palvelujen tuottamisessa.
- **Asiakkaiden, asukkaiden ja henkilöstön osallistaminen** sanoitetaan olennaiseksi osaksi palvelujen kehittämistä. Tavoitteena kehittää palveluja yhteistyössä käyttäjien kanssa.
- ✓ Vaikka asiakaslähtöisyys ja paikallisten olosuhteiden huomioiminen kirjattu vahvasti strategiaan tavoitteisiin, näkykö käytännössä?
- ✓ Osallisuustyö hyvinvointialueilla vielä kehkeytymässä ja eri vaiheissa
- ✓ Palvelujen keskittäminen väestökeskittyymiin koetaan maaseutualueilla ristiriitaisena paikallisten olosuhteiden huomioimisen näkökulmasta

Johtamisen keinot:

Tiedolla johtaminen ja jatkuva arviointi

Palveluverkon kehittäminen perustuu tiedolla johtamiseen sekä jatkuvaan seurantaan ja arviointiin. Tietoa kerätään palvelujen käytöstä, vaikuttavuudesta ja palvelutarpeiden muutoksista.

Tiedolla johtamista vahvistetaan:

- **Arvioimalla säännöllisesti** palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta
  - **Ennakoimalla** väestörakenteen ja väestöennusteiden vaikutuksia palvelujen kysyntään
  - **Optimoimalla** palveluverkkoa jatkuvan seurannan ja ennakkoinnin pohjalta
  - **Kehittämällä vaikuttavuuden mittaamista** siten, että arvioinnissa huomioidaan suoritteiden lisäksi asiakkaan elämäntilanteessa tapahtuva myönteinen muutos
- ✓ Tiedolla johtaminen ja jatkuva arviointi edellyttävät myös maaseutuspesifin tiedon hyödyntämistä ja maaseutuvaikutusten arviointia (MVA), joiden käyttö käytännössä kuitenkin vielä ohutta.
- ✓ Lähtökohtainen haaste: Paikallisen läsnäolon vähetessä myös paikallistieto ja ymmärrys ihmisten elinympäristöistä ohenee, mikä korostaa uudella tavoin paikallis- ja kokemustiedon keräämisen tarvetta → yhteisölähtöinen tiedontuotanto

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-SA

Palveluiden toteutus: Monikanavainen palvelutarjonta

Palveluja tuotetaan **monikanavaisesti hyödyntäen fyysisiä toimipisteitä, liikkuvia ja kotiin vietäviä palveluja sekä digitaalisia ratkaisuja**. Monikanavaisuuden tavoitteena vastata pitkien etäisyyksien, liikkumisen haasteiden ja henkilöstön saatavuuden aiheuttamiin saavutettavuusongelmiin.

- **Digitaalisista palveluista pyritään tekemään keskeinen osa palvelutuotantoa**, ja osalla hyvinvointialueista niiden käytölle on asetettu myös määrällisiä tavoitteita, esim. Keski-Pohjanmaa 35 %
- Palvelujen kehittämisessä korostetaan myös **liikkuvien palvelujen, kotiin vietävien palvelujen ja omahoidon vahvistamista**
- ✓ Digitaalisia palveluja kehitetään nopealla vauhdilla ja digisyrjäytymisen problematiikka jäänyt vähemmälle huomiolle. Tässä myös erityisiä maaseutuspesifejä kysymyksiä.
- ✓ Yhteisöllä ja kansalaistoimijoilla merkittävä rooli digisyrjäytymisen ehkäisyssä; digituki, kyläverkot, Henkkarit kaikille -toimintamalli
- ✓ Omahoidon kehittämisessä korostuvat asiakkaiden oma vastuu ja omatoimisuus, usein verkkopohjaisissa palveluissa; tämän luomat haasteet maaseudun ikääntyvälle väestölle ja heidän läheisilleen – tämän luomat heijastusvaikutukset yhteisölliseen palvelutoimintaan?

Siun sote kehittää liikkuvia sote-palveluita monipuolisesti – ”Lähipalvelu ei häviä, mutta sen tuottamisen tapa voi muuttua”

Hallintoylilääkäri Petri Kivinen katsoo, että liikkuvat palvelut voivat tuoda huomattavia säästöjä sote-puolelle sekä samalla parantaa palveluiden laatua.

➔ Jaa 🗣️ Kuuntele 📄 Tallenna

Kontiolahti-Lehmo-Eno-alueen vastaava hammaslääkäri Elisa Hassinen (kuvassa etualalla) ja suuhygienisti Mira Romppanen tekivät kolmasluokkalaisten hammastarkastuksia Kulhon koululla Kontiolahdessa joulukuussa. Kuva: Lari Lievonen

”Liikkuvan lähipalvelun määritelmä on moninainen. Se voi ensinnäkin tarkoittaa **hoitohenkilökunnan liikkumista kiinteään toimipisteeseen**. Se voi myös tarkoittaa toimintamallia, jossa **hoitohenkilökunta luo mobiiliyksikön** esimerkiksi kouluun, päiväkotiin tai palveluyksikköön. Kolmas liikkuvan lähipalvelun määritelmä on **siirrettävä ratkaisu**, jossa palvelu liikkuu asiakkaiden luokse esimerkiksi kumipyörillä. Neljäs ovat **liikkuvat kiinteät tilaratkaisut**.”
<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/75b1ca7f-28d5-4b4f-b3b8-9e70d8a12f90>

Toimintamalli: Yhteistyö ja kumppanuus

Tavoitteena yhteistyön ja kumppanuuksien kehittäminen sekä hyvinvointialueen sisällä että suhteessa muihin toimijoihin

- Keskeisiä kehittämiskohteita **so-te-pe -yhdyspintojen vahvistaminen yhtenäisten ja sujuvien palvelukokonaisuuksien rakentamiseksi sekä moniammatillisen yhteistyön kehittäminen**
- **Kumppanuus kuntien ja järjestöjen kanssa olennainen osa palvelujen kokonaisuutta.** Yhteistyö korostuu erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä (hyte), jossa tavoitteena siirtää painopistettä korjaavista palveluista hyvinvointia ja terveyttä edistäviin toimiin.
- ✓ Yhteistyö sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kanssa on hyvinvointialueilla vakiintunutta, mutta maaseudun laajemman hyvinvointia tukevan kansalaisjärjestökentän tunnistamisessa edelleen kehittämistarpeita.
- ✓ Missä määrin hyvinvointialueilla tunnistetaan maaseudulla tapahtuva yhteisöllinen palvelutoiminta?

Ensihoito ryhtyy tukemaan kotihoitoa asiakkaiden yöaikaisessa hoidossa Pohjois-Karjalassa

**”Pelastuslaitoksen ensihoitajat ryhtyvät hoitamaan kotihoitoa tarvitsevien turva-
auttamistehtäviä ja kotihoitopäivystystä ympäri Pohjois-Karjalaa, Siun sote
tiedottaa. Kotihoidon ja ensihoidon tiiviimmän yhteistyön taustalla on
vuodenvaihteessa voimaan tullut lakiuudistus, joka velvoittaa järjestämään
tarvittaessa hoitoa kotihoidon asiakkaille vuorokauden ajasta riippumatta. Tähän
saakka osassa kunnista asiakkaiden yöaikaisesta hoidosta ovat vastanneet kotihoidon
yöhoitajat. Lakiuudistuksen vuoksi yöaikaiseen hoitoon tarvitaan merkittävästi
enemmän resursseja. – Yhteistyötä on tehty jo aiemminkin hoidontarpeen
arvioinnissa ja saattohoitopotilaiden hoidossa yhdessä kotihoidon ja
sosiaalipäivystyksen kanssa, mutta nyt yhteistyöhön tulee mukaan uusi osa-alue:
yöaikaiset kotihoidon tehtävät ja tuki, ensihoitopäällikkö Kari Törrönen kertoo.**
Karjalainen21.2.2023 <https://www.karjalainen.fi/paikalliset/7705928>

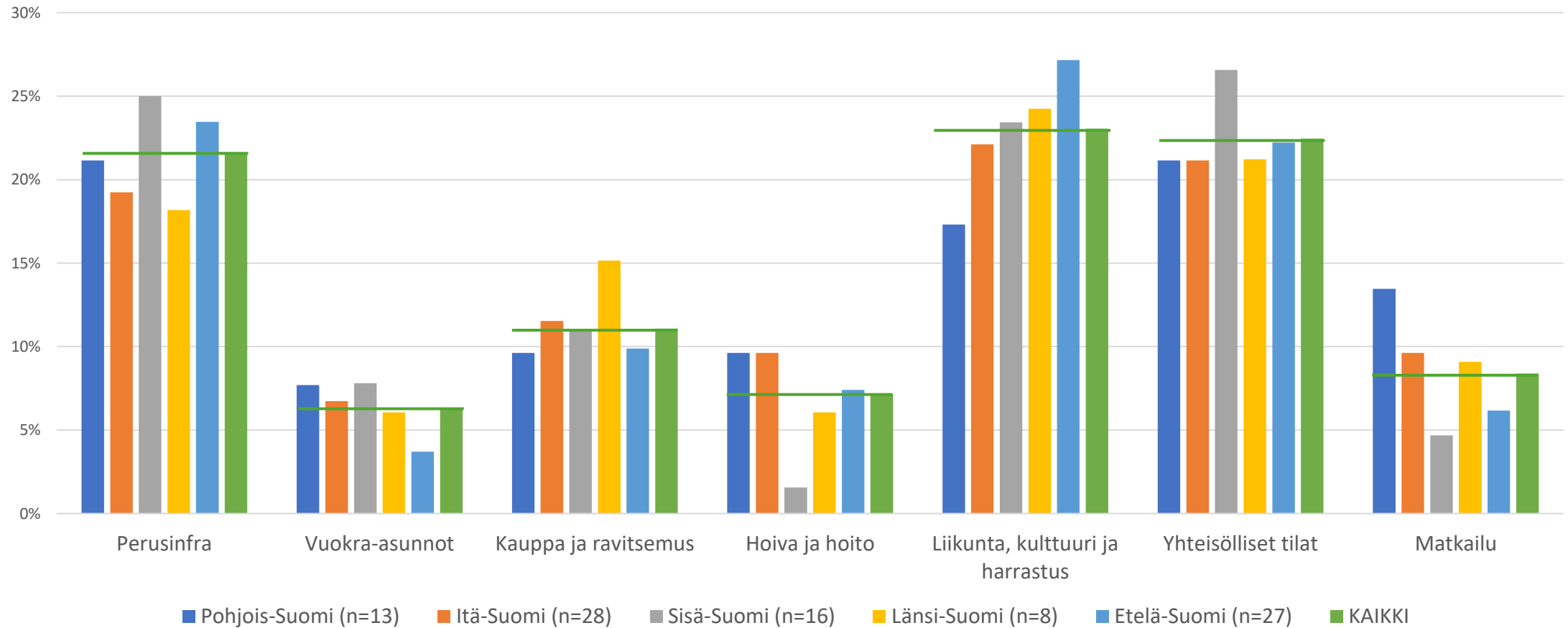
Maaseudun yhteisölähtöinen palvelutoiminta: nykytila ja tulevaisuuden näkymät

Mitä maaseudun yhteisöllinen palvelutoiminta on?

- Keskeistä taloudellisten ja sosiaalisten päämäärien yhdistyminen
  - Etusijalla paikallisesti tunnistetut palvelutarpeet ja kuinka vastata niihin yhteisöllisiä voimavaroja hyödyntäen
  - Rahalla välineellinen arvo; yksi keino varsinaisen päämäärän saavuttamiseksi
- Kansalaisyhteiskuntalähtöisyys: toimijoita yhdistykset, osuuskunnat, asukasyhteisöt, voittoa tavoittelemattomat yritykset yms.
  - Vapaaehtoisuus ja/tai palkattu työvoima
  - Maksullisia ja maksuttomia palveluja (maksaja voi olla myös joku muu kuin palvelun käyttäjä, esim. kunta tai hyvinvointialue)
  - Yhteistyö kunnan, paikallisten yritysten jne. kanssa

Yhteisöllisen palvelutoiminnan luonne (n=97)

Maaseudun yhteisöllistä palvelutoimintaa käytännössä

Ullavassa tehdään toisin – asiakas hyllyttää tavarat lähikaupassa

Mahtaako moni työläinen olla yhtä vilpittömän iloinen työvuorostaan kuin talkoolaiset Ullavan lähikaupassa? Killinkiäkään ei tipahda kukkaroon, mutta työtä paiskitaan toisenlaisen palkan toivossa. Samat ihmiset käytännössä täyttävät ja myöhemmin myös tyhjentävät kaupan hyllyt, sillä myyntiartikkelit siirtyvät rekan lavalta myymälän hyllyihin kyläläisten vapaaehtoistyön voimin.

Kaarina Tuomisto-Typpö ja Anelma Kallioikoski Kuva: Terttu Videnoja

Yle Uutiset 16.9.2014, [Ullavassa tehdään toisin – asiakas hyllyttää tavarat lähikaupassa | Yle](#)

Bergö Öråd r.f. – Förening byggde unikt serviceboende på Bergö, i anslutning till byns skola

av IT Tuki | apr 28, 2023 | Idébank | 0 Kommentarer

Mitt i ösamhället Bergö ligger serviceboendet Fyrgården. Boendet är ihopbyggt med Bergö skola vilket **skapar många positiva synergier!** Det ger de äldre möjligheten att se på när barnen leker på skolgården och skolklasser kan hälsa på hos de äldre och ordna gemensamma aktiviteter. Boendet delar också kök och tekniskt utrymme med skolan.

Serviceboendet är ett allmännyttigt samfund som ägs av föreningen Bergö Öråd r.f. Det är ett effektiverat serviceboendet med tio platser som har byggts av Bergö Öråd och drivs av Österbottens välfärdsområde.

Pohjanmaan yhdistykset 28.4.2023, [Bergö Öråd r.f. – Förening byggde unikt serviceboende på Bergö, i anslutning till byns skola | Pohjanmaan Yhdistykset ry](#)

Sievissä tehdään ainutlaatuista perhetyötä yhdistyspohjalta: Lapsiperhe voi tilata apua suoraan kotiin

Yhdistys tarjoaa matalalla kynnyksellä kotiaputyötä perheissä. Tiistaisin on perhemiitti, jolloin yhdistyksen työntekijä **Katariina Soini** valmistaa keittolounaan. Vanhemmat ja lapset tulevat nuorisotalo Miitin tiloihin vaihtamaan kuulumiset ja leikkimään.

Lasten keskuudessa myös lukeminen on varsin suosittua. Kaksi eläkeläispariskuntaa käy vuorotellen perhemiitissä lukemassa lapsille.

– He ovat oikein odotettuja vieraita, Soini kertoo.

Mikko Nivala on lukuvuorossa tiistain perhemiitissä. Kuuntelemassa Topias Koskela, Joel Koskela ja oikealla Aatos Ollila. Kuva: Timo Varila

Keskipohjanmaa 22.2.2025, [Sievissä tehdään ainutlaatuista perhetyötä yhdistyspohjalta: Lapsiperhe voi tilata apua suoraan kotiin | Keskipohjanmaa](#)

Maaseudun yhteisöllisen palvelutoiminnan nykytila ja tulevaisuuden näkymät

VAHVUUDET

- Lähtökohtana paikalliset tarpeet
- Yhteisöllisyys: keskinäisen huolenpidon kulttuuri, halu toimia ja luottamus tulevaan
- Paikallisten toimijoiden sujuva keskinäinen yhteistyö

HEIKKOUEDET

- Niukat taloudelliset ja inhimilliset resurssit
- Yhdistyskentän pirstaleisuus
- Kapeutuvat palvelutarpeet
- Valmiit mallit eivät sellaisinaan käyttöönotettavia

MAHDOLLISUUDET

- Lisääntyvät palvelutarpeet
- Yhteisöllisen toiminnan arvostus
- Teknologiset mahdollisuudet (digitalisaatio)
- Ulkopuoliset rahoitusmahdollisuudet
- Yhteisöllisen palvelutoiminnan laatu ja kilpailukykyinen hinta
- Yhteistyön ja työnjaon kehittyminen

UHAT

- Rahoituksen saatavuus ja riittävyys
- Lisääntyvä byrokratia ja puutteellinen lainsäädäntö
- Toimintaympäristön jatkuva muutos ja epävarma tulevaisuus
- Nouseva kustannustaso
- Taloudellisen tilanteen heikentyminen

Kiitos!

Mari Kattilakoski
mari.kattilakoski@uef.fi
Puh. 050 449 4896

Niina Rantamäki
niina.j.rantamaki@jyu.fi
Puh. 040 054 6504

Suomen Kylät
Finlands Byar